

mondott az önkényről, s a nevével jelzett korszakra ez is jellemző volt. Távol állt ugyan a rendszer a köztársaságtól és a demokráciától, de már nem volt ugyanaz a diktatúra sem. Huszár Tibor válogatása kikerülhetetlenül fontos olvasmány mind az egykori gyanútlan, naiv közreműködők, a meggyőződéses vagy számító támogatók, a végig körön kívül maradtak s főleg a tapasztalatlan utókor számára.

BUDA ATTILA

(Szerkesztette Huszár Tibor, Osiris Kiadó, Budapest, 2002)

SÁRKÖZI MÁTYÁS:

Levelek Zugligetből

Sárközi Mátyást, a *Levelek Zugligetből* című könyv szerzőjét a magyar olvasók leginkább, mint Molnár Ferenc unokáját vagy talán mint a Magyar Hírlap tárcaíróját ismerhetik; külföldön megjelent novelláskötetét (*Közel és távol*, München, 1963) és elbeszélésgyűjteményét (*Csillagtúra*, London, 1968) kevesebben olvashatták. Talán a Molnár Ferenc életét megörökítő könyve (*Színház az egész világ*, 1995) a legismertebb a drámaíró és Vészi Margit unokájának művei közül.

Sárközi Mátyás az emigrációs irodalom második, 1956-os nemze-

dékének képviselője éppúgy, mint Karátson Endre, Nagy Pál, Ferdinandy György, Márton László, Kabdebó Tamás. 1956-os menekülése után öt évig szándékozott lakni Londonban, „azután grafikusművészi oklevéllel, ezernyi tapasztalattal, jó angol nyelvtudással” visszatérni Pestre. Ez az öt év azonban harminchárom évig tartott.

Sárközi legújabb művének jelentős részét édesanyjának, Sárközi Mártának hozzá írt levelei alkotják. Az író 1994-ben, a Beszélőnek heti három levélváltásról tesz említést. Ezzel szemben a mostani könyv csak körülbelül 140 levelet foglal magában. A leveleket Sárközi Mátyás egyes szám első személyű londoni visszaemlékezései és levélmagyarázatok kiegészítik ki. Ugyanis a levelek némelyike virágnyelven íródott. A papírra vetett mondatok nem mindig jelentik szó szerint azt, amit a mindennapi kommunikációban. Erre a magyar hatóságok éberségének kijátszása miatt volt szükség. De a virágnyelven írt levelezésnek is megvoltak a hátulütői, mert némelyikük olyannyira meg volt tűzdelve „a családi titkos nyelv virágaival, hogy végül már a címzett sem értett meg mindent”. Az a közlés például, hogy „Pistu még mindig tétovázik, költözzön-e Zoltánékhoz, azt jelenti, hogy Bibót fenyegeti a letartóztatás veszélye”. Titkos nyelven „Pistu” volt Bibó neve, és Zoltánhoz költözni a bebörtönzést jelentette. (Zoltán

utalás Horváth Zoltánra, Molnár Márta első férjére.) Nem Bibó volt az egyedüli személy, akit nem volt cél-szerű levélben a saját nevében megnevezni. Király Béla csak „a régi kertész-ként” van emlegetve, felidézve azt a korszakot, amikor börtönből való szabadulása után egy nyárra elszegődött Sárközi Mártához kertésznek.

A New Yorkban élő anya, Vészi Margit, és a lánya, Sárközi Márta közti levelezés is hasonlóan történt. E levelek, amelyek e könyvben csak említve vannak, általában a Molnár Ferenc-örökség pénzügyi titkairól folytak, amelyekről a magyar hatóságoknak sejtenuik sem volt szabad.

A fenti példákból is kiderül, hogy Sárközi Márta leveleinek köz-zététele elképzelhetetlen kommentátor nélkül. E levelek szövevényes világába a vezető szerepét Sárközi Mátyás vállalja fel, és saját emlékeivel színesíti az amúgy nagyon érdekes sorokat. Londonban eleinte ide-jének nagy részét a St. Martin Kép-zőművészeti Akadémia valamelyik műtermében tölti. Majd kapcsolatba kerül az Irodalmi Újsággal, amely-nek elegáns szerkesztőségébe el-ellá-togat. Itt gépirónók „verik a billen-tyűket, presszókávé fő, egy kékre borotvált, lelkes ember hadonász és magyaráz valamit, Faludy György, Villon átköltője”. A szerkesztőség-hez hasonlóan a BBC épülete is el-bűvöli, ahol csak többszöri próbál-kozás után sikerül kisebb meghívá-sokat megcsípnie.

Útját Cs. Szabó László (író, esz-széíró) és Szabó Zoltán (a *Szerelmes földrajz* írója) egyengetik különböző feladatokkal megbízva. 1963-ban Münchenbe megy, ahol 1965-ig a Szabad Európa munkatársa. Vissza-térve Londonba a BBC magyar osz-tályán dolgozik.

Sárközi Mátyás emigrációs éve-i alatt a budapesti életéről legfőképp édesanyja levelei révén kap hírt, de azok írói stílusára is hatással voltak: időnként „régről, a zugligeti házból tűnnek fel szavak, fordulatok, ha-sonlatok, amelyek nélkülözhetle-nek a rádió-újságíráshoz”. Hála Sár-közi Mátyásnak, végre a magyar ol-vasó is találkozhat e varázslatos sorokkal, amelyek nemcsak egy kor-szakba nyújtanak bepillantást, ha-nem megismertetik a csodálatos egyéniségű Sárközi Mártát is.

BENDA MIHÁLY

(Kortárs Kiadó, Budapest, 2003,
188 oldal, 2200 Ft)

MÁNYAI CSABA –
SZELKE LÁSZLÓ:

A Gresham világa

A történetírás talán egyik legnehe-zebb, egyben legszebb kihívása, hogy a mából tekintve látszólag kér-lelhetetlen magabiztossággal hőm-pölygő történelem sodrába került,